усвоения иноязычных элементов и выявления особенностей функционирования последних в языке-реципиенте.

Ключевые слова: *лексическое заимствование, внутренний фактор, лексическая интерференция, язык-источник, язык-реципиент, арабизм, франконизм.*

Maznichenko O.I., PhD Student
A.Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies,National Academy of Sciences of Ukraine

INTRA-LINGUISTIC FACTORS OF LEXICAL BORROWINGS IN TUNISIA BILINGUAL MODEL

The article is devoted to the impact of the intra-linguistic factors on the processes of borrowing of the lexical units in the conditions of the Arab-French language contacts in Tunisia. An attempt is made to explore the most effective foreign language elements mastering stimulators and to reveal the peculiarities of the lexical borrowings functioning in the recipient language.

Key words: *lexical borrowing, intra-linguistic factor, lexical interference, source language, recipient language, Arabic loan word, French loan word.*

УДК 81’255.4=134.2=161.2

Макаренко Л.П., асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЕКСПЛІЦИТНЕ ТА ІМПЛІЦИТНЕ ВИРАЖЕННЯ КАУЗАТИВНОСТІ В ОРИГІНАЛІ ТА ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглядаються деякі аспекти відтворення каузативних відношень в іспансько-українському перекладі. Виявлено основні тенденції відтворення експліцитного та імпліцитного вираження каузативності при перекладі з іспанської на українську мову.

Ключові слова *переклад, каузативні відношення, експліцитність, імпліцитність.*

Питання відтворення каузативності вже позначалося як перекладознавча проблема в різних часткових теоріях перекладу [1; 2; 3; 4]. Як відомо, каузативні відношення виражаються мовними засобами різних рівнів та з різним ступенем експліцитності. Тому серед аспектів цієї проблеми постає питання відтворення

експліцитного та імпліцитного вираження каузативності в текстах вихідною та цільовою мовами, зокрема на матеріалі іспансько-української пари мов.

Під **експліцитністю** розуміють спосіб представлення інформації за допомогою вербальних засобів – комбінацією мовних компонентів, що створюють певний зміст [5, 139]. Натомість **імпліцитність** передбачає невербальний спосіб вираження певної інформації чи змісту [5, 179–180]. Тобто, експліцитне вираження каузативних відношенн розпізнається за мовними засобами, а імпліцитне вираження каузативності змушує звертатися до денотативної та комунікативної ситуацій.

Актуальність нашої розвідки зумовлено недослідженістю питання про експліцитне та імпліцитне вираження каузативності в іспанській та українській мовах.

Мета дослідження полягає у виявленні основних тенденцій відтворення експліцитної каузативної інформації в перекладі з іспанської мови на українську.

Матеріалом дослідження слугували 400 речень із каузативними відношеннями. Для формування корпусу застосовано методи суцільної та зворотної вибірок з оригінальних іспанських та латиноамериканських творів та їх українських перекладів.

Хоча питання відтворення експліцитних та імпліцитних форм вираження змісту вже виокремлювалось як одна із проблем перекладу, в перекладознавстві вже є деякі згадки про неї, проте вона ще не розроблена ґрунтовно.

Російський перекладознавець В.О. Іовенко, який частково досліджував питання експліцитності та імпліцитності каузативних відношень, вказує, що в перекладі з іспанської мови на російську простежується тенденція, коли каузативні відношення виражені в оригіналі експліцитно, натомість в перекладі вони відтворюються імпліцитно [2, 63]. З огляду на близькість російської та української мов, наявність такої тенденції можна екстраполювати як гіпотезу і на іспансько-українську пару мов та, відповідно, перевірити її існування в іспано-українському перекладі.

Проаналізований емпіричний матеріал показав, що існує тенденція експліцитно виражені відношення каузативності в іспанськомовному оригіналі відтворювати імпліцитно в перекладі на українську, наприклад:

Cuando estuve en Madrid y ***me llevaron*** *al Ateneo, confieso que me quede absorto al ver el asombroso ingenio que Dios ha dado a los ateos*

y protestantes [12, 79]. – *Коли я був у Мадриді і* ***потрапив*** *до Атенею, признаюся, мене вразили дивовижні здібності, якими Бог наділив невіруючих і протестантів* [8, 46].

В оригіналі каузативні відношення позначені експліцитно дієсловом *llevar (приводити, приносити),* тоді як у перекладі каузативність виражена імпліцитно. Подібний приклад описував і дослідник В.О. Іовенко в іспано-російської часткової теорії перекладу: *Me llevo hasta el lindero – Мы дошли до большой дороги* [2, 63]. Науковець зазначає, що для російської мови природнішим є оформлення ситуації імпліцитно, особливо тоді, коли каузативне значення стає зрозумілим із контексту. Подібна структурна економність та імпліцитність деяких семантичних елементів російського речення залежить від ситуації в російській мові у порівнянні з іспанською мовою та компенсується вказівкою на вилучені елементи в тексті або знання пресупозиції [2, 63]. Наявність одного й того ж дієслова у прокоментованих прикладах дозволяє підтвердити існування подібної тенденції і в іспансько-українському перекладі. Розглянемо такий приклад:

*…vio la mano morena y acerada, que empuñaba una vara verde, y el ancho pie que, al moverse****, hacía sonajear*** *el hierro de la espuela* [11, 13]. – *..міцна як криця, засмагла рука стискувала зелену лозину, а на великих ногах при кожному русі* ***побрязкували*** *залізні шпори* [7, 18].

У поданому прикладі в оригіналі каузатором (агенсом) виступає іменик *pie (нога)*, чия каузативна дія виражена за рахунок аналітичної конструкції *hacer sonajear (змушувати дзвеніти)*, тобто експліцитно. Натомість в перекладі спеціалізована каузативна структура відтворена дієсловом *побрязкувати*, а каузатор – сполученням *при кожному русі.* Прийменник *при* є лише непрямим натяком на причину. Тобто каузативність, яка в оригіналі виражається експліцитними засобами, в перекладі відтворена імпліцитно. Проаналізуємо ще один приклад:

La fatiga ***me relajaba****, pero subí, sólo deteniéndome a veces para torpemente sollozar de felicidad* [10]. – *Вряди-годи зупинявся, – не відпочити, хоч і зовсім знесилів, – а виплакатись. Це були радісні сльози* [6, 29].

В оригіналі каузативність позначена експліцитно лексичним каузативом *relajar (ослаблятиі)*, натомість у перекладі явних вербальних засобів позначення каузативності немає, а самі каузативні відношення присутні в реченні імпліцитно і розпізнаються за станом оповідача *зовсім знесиліе* – результат втоми.

Таким чином, наведені приклади підтверджують існування прогнозованої нами тенденції, коли експліцитна каузативна ситуація в перекладі українською мовою відтворена імпліцитно.

Разом з тим, логічно припустити можливість існування зворотної тенденції. За допомогою методу зворотної вибірки з українських перекладів було відібрано речення з експліцитними каузативними відношеннями та речення оригіналу, яким вони відповідають. Такий емпіричний матеріал показав, що не всім експліцитним каузативним відношенням в українських перекладах відповідають експліцитні каузативні відношення в оригіналі. Тобто, це вказує на існування протилежної тенденції, коли імпліцитна каузативна ситуація в іспанській мові відтворюється українською експліцитно, наприклад:

Creo que ***lo màs irritante*** *era la lamparilla con su ojo arancando colgado de hilo sucio de moscas* [13]. *– Гадаю, найбільше* ***мене дратувала лампочка****, що висіла на засидженому мухами дроті* [9, 85].

В іспанському реченні каузативні відношення були відтворені імпліцитно за рахунок оцінки мовцем предмета. Натомість, в українському перекладі каузативність виражена експліцитно класичною трихчленною структурою із каузативним дієсловом *дратувати*. Вибір такого перекладу часково вказує на певний перерозподіл в тексті експліцитної та імпліцитної інформації. Розглянемо наступний приклад:

Don Jaime cambia de postura, ***se le estaba durmierndo*** *una pierna* [12, 25] *– Дон Хайме змінює позу;* ***він відсидів ногу*** [8, 17].

В оригіналі каузативні відношення виражені імпліцитно, оскільки дієслово *dormir (спати)* вираженого каузативного значення не має. Подібний опис ситуації є усталеним для іспанської мови. У цьому прикладі каузативні відношення імплікуються денотативною ситуацією (він сидів невдало і в нього заніміла нога). Натомість в українському перекладі каузативність виражена експліцитно каузативним дієсловом *відсидіти (ногу)*.

Таким чином, окрім тенденції, на яку вказував В.О. Іовенко в іспансько-російській частковій теорії перекладу, і наявність якої підтверджується в іспансько-українській парі мов, існує ще й зворотна тенденція, коли імпліцитні каузативні відношення в іспанському тексті відтворюються експліцитно в перекладі.

Відібраний емпіричний матеріал показав ще одну тенденцію, яку гіпотетично ми не прогнозували: коли в оригіналі каузативних відношень немає, а в перекладі вони з'являється, при чому виражені експліцитно наприклад:

Sonrìo lo mejor que puedo, *comprendiendo, vagamente que tiene razon, pero lo que èl sospecha y lo que yo presiento de la sospecha se va a borrar como siempre* [13]. – ***Я витискаю з себе посмішку****, невиразно усвідомлюючи, що він має рацію, але що всі його сумніви, як і те, що за ними відчувається вивітряться, як завжди, з моєї пам'яті, щойно я опинюсь на вулиці й порину у круговерть повсякденного життя* [9, 92].

В українському перекладі такі відношення позначені дієсловом *витискати (посмішку)*. Гіпотетично можна припустити, що в тексті цільової мови перекладач компенсує таким чином сему каузативності, яка в тексті вихідної мови можливо мала місце в попередньому інформаційному блоці. Тож, виявлена тенденція також може бути предметом для подальшого дослідження.

Отже, аналіз мовного матеріалу підтверджує той факт, що в перекладі з іспанської мови на українську існує тенденція до імплікації експліцитного. Окрім вже зазначеної тенденції прослідковується й зворотна, коли імпліцитне вираження каузативності в оригіналі відтворюється експліцитно в перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гак В. Г. Теория и практика перевода. Французский язык / В.Г. Гак, Б.Б. Григорьев. – М. : URSS, 2008. – 461 с.
2. Иовенко В. А. Лексико-грамматические трансформации при переводе высказываний каузативного смысла (на материале испанского и русского языков) / В.А. Иовенко // Тетради переводчика : Науч.-теорет. сб. – М., 1987. – Вып. 22. – С. 57–65.
3. Калустова О. М., Шиянова І. М., Танич К. А., Квасюк Н. Ю., Коломієць М. О. Курс письмового перекладу. Іспанська мова / О. М. Калустова, І. М. Шиянова, К.А. Танич, Н. Ю. Квасюк, М. О. Коломієць. – К. : Видавничий центр "Київський університет", 2000. – 224 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / Карабан В. І. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 576 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К, 2006. – 716 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. Борхес Х. Л. Безсмертний / Х. Л. Борхес / [пер. з ісп. Ю. Покальчук] // Всесвіт. – 1976. – № 2 – С. 27– 37.

7. Перес Гальдос Б. Донья Перфекта. Роман. Сарагоса / [пер. з ісп. Ж. Конєва] // Беніто Перес Гальдос. – К. : "Дніпро", 1978. -350с.
8. Села Каміло Х. Вулик / [пер. з ісп. С. Ю. Борщевський] // Каміло Хосе Села. – К. : КМ Publishing, 2011. – 256 с.
9. Кортасар Хуліо. Безсмертний / [пер. з ісп. Г. Грабовська] // Всесвіт / Хуліо Кортасар. – 2007. – № – С. 85–116.
10. Borges J. L. El inmortal / Jorge Luis Borges / [Електронний документ]. – Режим доступу : http://www.apocatastasis.com/el-inmortal-jorge-luis-borges-carthapilus.php#axzz2igULXr76 (дата звернення 26.03.12);
11. Pérez Galdoz B. Doña Perfecta / Benito Pérez Galdós. – СПб. : КАРО, 2005. – 352 с.
12. Cela Camilo José. La colmena / Camilo José Cela. – СПб. : КАРО, 2008. – 448с.
13. Cortázar Julio. El Perseguidor / Julio Cortázar / [Електронний документ]. – Режим доступу: http://fba.unlp.edu.ar/lenguajevisual2b/wpcontent/uploads/ 20 13/ 07/Cort%C3%A1zar-julio-El-perseguidor.pdf (дата звернення 19.04.12);

Стаття надійшла до редакції: 25.10.13 р.

Макаренко Л.П., асп.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ЭКСПЛИЦИТНОЕ И ИМПЛИЦИТНОЕ ВЫРАЖЕНИЕ КАУЗАТИВНОСТИ В ОРИГИНАЛЕ И ПЕРЕВОДЕ

В статье рассматриваются некоторые аспекты воспроизведения каузативных отношений в испанско-украинском переводе. Проанализированы основные тенденции передачи эксплицитного и имплицитного выражения каузативности при переводе с испанского на украинский язык.

Ключевые слова *перевод, каузативые отношения, эксплицитность, имплицитность.*

Makarenko L.P., PhD Student,
Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv

EXPLICIT AND IMPLICIT EXPRESSION OF CAUSATIVE RELATIONS IN TRANSLATION

This article deals with some aspects of causative relations in the Spanish-Ukrainian translation. Analyzed the main trends of explicit and implicit expression of the causativeness in the Spanish-Ukrainian translation.

Key word *translation, the causative relations, explicity, implicity.*